

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS BENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Dr. K. Dijk, Prof. Dr. V. Hepp, Drs. C. Tazelaar en Dr. B. Wielenga

Medewerkers: Dr. H. A. van Andel, Solo; Dra J. van Andel, 's-Gravenhage; Dr. R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr. Henry Beets, Grand Rapids; Dr. Joh. C. Breen, Amsterdam; Prof. Dr. F. W. Groenheide, Amsterdam; Prof. Dr. T. Hoekstra, Kampen; Dr. G. Keizer, Tiel; Dr. B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr. J. G. Kunst, Arnhem; Dr. G. R. Kuiper, Haarlem; Dr. H. W. Laman, Assen; Dr. C. Lindeboom, Amsterdam; Dr. S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr. F. C. Meijder, Rotterdam; Dr. J. C. de Moor, Utrecht; Dr. J. C. Rullmann, Utrecht; Dr. K. Schilder, Delft; Dr. W. J. A. Schouten, Kampen; Dr. J. Thijss, Meppel; Dr. D. H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr. J. de Vries, Tilburg; Dr. J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr. J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:
Prof. Dr. V. HEPP, Van Breestraat 14, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland en Ned.-Indië f2.— per jaar.
Advertentie: 35 cent per regel.

INHOUD: Het Ethisch Beginsel I. — Uit de Schrift: Christus of Aalepius. (Openb. 2:13). — Kerkelijk Leven: Zeven twaalfden III. — Rechtsgrond. Glorieuze dag. Iets vollesiger. — Kuiper-Bibliografie CV. — Literatuur en Kunst: Jacob Israël de Haan. — Geestelijke Adviezen. — Zending en Evangelisatie: Soerabaja. — Uit de Buitenlandse Kerken. — Perschoouw. — Kerknieuws.

HET ETHISCH BEGINSSEL.

I.

Deze artikelen hebben geen polemische, maar een instructieve bedoeling.

Zij handelen niet over „de ethischen“.

Bieden evenmin portretten van de groote voortrekkers der ethische richting.

Er wordt alleen in gesproken over het ethisch beginsel, op zichzelf beschouwd.

Terecht heeft Dr. Dijk in zijn rede over „het dogmatisch indifferentisme onder de jongeren“ er op gewezen, dat we onze jongeren nooit kunnen winnen door een bijzondere mate van synthese-soepelheid en toegeeflijkheid ten opzichte van andersdenkenden. Wij moeten — zeide hij — met beslistheid optreden. Wij hebben hieraan vast te houden, dat de gereformeerde waarheid is de meest zuivere vertolking der kennis Gods, en dat wij, natuurlijk menscheijk en ten deele, DE waarheid hebben.

Zullen we echter met bewuste klaarheid voor onze gereformeerde beginselen uitkomen, dan moeten we ze kennen. Dat kennen brengt ook mee het kennen en schiften van andersoortige beginselen.

Onder die andersoortige beginselen behoort ook het ethische. Het ethische niet het minst.

Het ligt niet in mijn plan grof te trappen op het werk, laat staan op de ziel van christenen, die wij, gereformeerden, om hun persoons en werks wil respecteren en wien wij, voorzover zij hun eenigen troost in den Heere Jezus Christus zoeken, de rechterhand der broederlijke gemeenschap niet weigeren.

Het is mij er alleen om te doen vooral onze jongeren aan te wijzen wat ongeveer het ethisch beginsel is en welke gevaren het uitwissen der grenzen naar die zijde meebrengt.

Is het wel noodig, zoo kan men vragen, in onzen tijd de tegenstellingen te onderstrepen, de scheidingslijnen diep in te kerven?

Moeten we niet veeleer saambinding en samenwerking zoeken met christenen van allerlei scheikering om een eenheidsfront te vormen tegen de vijanden van het koninkrijk Gods?

Wat zouden we heerlijk veel kunnen doen, als we, in plaats van gescheiden op te trekken, in gesloten phalanx gingen.

Laat ieder zijn eigen uniform, zijn eigen kerkelijke kokarde behouden, het is toch ten slotte een strijd voor één Koning. Wat verdeelt is bijkomstig, wat samenbindt hoofdzak.

Ik antwoord daarop, dat naar mijn vaste overtuiging samenwerking op velerlei gebied mogelijk, noodig en wenschelijk is tusschen alle oprechte belijders van Christus, omdat wij vast gelooven, dat er gemeenschap der heiligen is, en deze dus ook beoefend moet worden; en de grenzen der gemeenschap niet saamvallen met de kerkmuren. Maar vast staat niet minder, dat van die samenwerking nooit iets terecht komt, wanneer over en weer de grenzen uitgedoeld worden, maar alleen wanneer men als mannen van beginsel weet wat men aan elkaar heeft. Uit transigeeren is nooit kracht geboren.

De tweede vraag is: hebben wij in onzen eigen kerkelijke tuin niet genoeg te wieden, dat wij over de schutting moeten kijken naar buurmans erf?

En, kan er van de ethischen niet een zekere weldadige invloed op ons uitgaan?

Feit is toch, dat wij de religie wel eens te veel

van den begripmatigen kant bekeken hebben.

Het verwijt dat het warme, het innige, het teedere, het mystieke, het subjectieve bij ons wel ontbrak, kunnen we niet geheel ontgaan. Daarin had Dr. v. d. Vaart Smit toch wel gelijk: „Wij hebben het accent te veel gelegd op het uitwendige, het voorwerpelijke, het vormelijke, het organisatorische, en te weinig op het inwendige, het onderwerpelijke, het waarlijk geestelijke, het christelijk persoonlijk“.

Ook is er onder ons wel eens al te scholastisch geredeneerd alsof het hebben van een bepaald leerstelsel zou zijn het leven in de waarheid.

Ik bedoel dit. Iemand kan zich vreeselijk druk maken over de juiste definitie van de rechtvaardigmaking en over elke afwijking van de zuivere voorstelling met hand en tand te keer gaan, terwijl hijzelf nog in zijn zonde ongerechtvaardigd voortleeft.

Een ander kan met machtig vertoon van beziening strijden voor het onfeilbaar gezag der H. Schrift als het Woord Gods, maar zijn eigen Bijbel ligt onder het stof.

Bovendien, men kan schijnbaar o zoo rechtzinnig zijn in de leer, en toch zoo koud en zoo dor in zijn leven, zoo zonder een sprankel van waarachtige liefde, en er een levenswandel op na houden, waardoor de naaste voor de wereld in plaats van voor Christus gewannen wordt.

In niet-gereformeerde kringen werkt men veel met dit cliché als het „calvinisten“ geldt.

Maar dat zijn dan toch een heel treurig soort van calvinisten! De religie van zulke mensen doet mij altijd denken aan de moecanodoos van onze jongens. 't Is maar speelgoed. Men moet echter het goede merk hebben. En dan werkt men naar het voorbeeldboek. Uzeren plaatjes, spijtjes en randjes worden met klemmetjes en koperen schroefjes ingezet. Zoo zit de godsdienst van deze pseudo-christenen in elkaar geschroefd. Schiet er ergens een moertje los, dan rammet het gehele ijzeren geraamte in elkaar.

Het leeft niet in hun hart; hun belijdenis is de mechanische opstal van hun leven.

En nu nog een vraag.

Loont het eigenlijk wel de moeite om zich over „ethisch“ nog druk te maken? Is het niet een uitstervend beginsel?

Toen Dr. Kuiper het eenmaal zoo machtige modernisme teekende als een fata morgana op christelijk gebied, weigerde men geloof te hechten aan zijn woorden. Wie tegenwoordig de jammerklachten beluistert, die uit de ruïnen van den eertijds trotseus tempel der modernen opgaan, erkent almeer de waarheid dezer profetie. Zoo schreef het Weekblad van de Vrijzinnig Hervormden (15 Dec. '21): „De geschiedenis der laatste vijftig jaar is daar om er op te wijzen, dat de vrijzinnige richting niet inslaat en doorgaat in te verdwijnen, en op te gaan in orthodoxie voor de meerderheid, en atheïstische clubs voor het overige deel“.

Hoe staat het in dit opzicht met de Ethischen?

Mogen we de woordvoerders dezer richting gelooven — die het toch wel het beste weten zullen — dan is het met hen niet veel beter gesteld. Welk een pijnlijke tegenstelling met den tijd van opkomst en eersten bloei der Ethische Theologie!

Toen scheen het alsof zij het verlossend woord zou spreken, dat de deuren der toekomst kon openen.

Toen Prof. Valeten twee maanden na den dood van Van Oosterzee zijn colleges aan de Utrechtse Hoogeschool heropende, droeg zijn rede den veelbelovenden titel van: „Een nieuw begin“.

Daar ruischte door zijn woorden een verkwikkend optimisme, zooiets als wat Gorter later noemen zou: „een nieuwe lente en een nieuw geluid“.

Nu zou het pas goed worden.

Op den inhoud der rede ga ik nog niet in, doch wijs alleen op de verwachtingen, die ze wekte.

En nog in 1912 schreef Dr. Gerritsen in zijn bro-

chure: Het goed recht der ethische richting: „Naar mijn innige overtuiging is het ethische standpunt het eenige, dat in onzen tegenwoordigen moeilijken tijd uitkomst kan schenken. Alleen door het ethisch beginsel kan het christendom zooals het zich tot heden in de historie heeft geopenbaard, worden gehandhaafd. Alleen langs den weg, door het ethisch beginsel aangewezen, kan worden bewaard wat de grootsche schat is voor de menscheit, de opstanding van Christus“.

Dr. Gerritsen was een ernstig man met een warm hart, maar men zou toch geneigd zijn te vragen hoe het negentien eeuwen goed gegaan is, terwijl dit ethisch ei van Columbus nog niet op zijn punt was gezet.

Toch scheen het reeds in 1912 voor vele ethischen niet meer zoo heel zeker, dat de steen der wijzen werkelijk gevonden was. Wel overtuigden zij elkander steeds opnieuw, dat ze hem hadden, maar ze lieten hun steen zelf in het kunstig filosofisch étui. Tenminste diezelfde Dr. Gerritsen uitte de klacht: „Bij sommige ethische theologen krijgt men den indruk, dat zij zich geen rekenschap durven geven van hetgeen zij gelooven, dat zij bevreemd zijn, dat, als zij zich rekenschap geven van wat de eigenlijke inhoud van hun geloof is, zij daarmee hun geloof zouden verliezen. Men leeft in den schemer, omdat men in het halfduister van de gevoelsfeer nog vasthouden kan, wat men in het volle daglicht misschien zou moeten loslaten. Soms zou men meenen, dat het den ethischen ontbreekt aan geloof in wat zij gelooven“.

En nu zijn we weer een achttiende eeuw verder. Hoe staat het thans met het ethisch beginsel?

De Decembruurnummers van Bergopwaarts 1921 bevatten eenige zeer interessante artikelen van Dr. W. A. Hoek over de Ethischen ten plattelande. De hoofdgedachte daarvan is eigenlijk, dat het met de Ethischen heel snel bergafwaarts gaat en alleen past de vraag: zullen we nog trachten te remmen of ons ineens laten glijden tot we beneden zijn?

„Onze toestand — schrijft Dr. Hoek — is weinig moedgevend, zoowel in de steden als ten plattelande. Overal hetzelfde eentonige en bijna mathematische zekerheid verlopend proces“. Vooral ligt die achteruitgang daarin, dat volgens den schrijver het ethisch beginsel volstrekt geen aansluiting vindt bij de boerenbevolking ten plattelande, ofschoon, zegt hij „de boer toch volstrekt niet grof is, en er vele zuivere geestesaristocraten onder schuilen“.

Is er nog wat aan te verhelpen?

Eerst had Dr. Hoek beloofd een recept te zullen schrijven en met een plan de campagne te komen. Later belijdt hij, dat hij dat niet kan. Wel moet men de zieke aanpakken, maar 't zal niet baten. Ze gaat toch dood. En hij eindigt zijn neerdrukkend betoog met een sombere profetie betreffende den tragischen ondergang der ethischen.

Wat haat de diagnose van een stervende?

Zouden we dus niet verstandiger doen buiten te wachten tot de gordijnen worden neergelaten in het ethische huis?

Ik geloof van niet.

Want de ervaring heeft geleerd, dat er zieken zijn, die, niettegenstaande de stellige voorspelling der doktoren, dat zij spoedig den laatsten adem zullen uithalen, nog vele jaren leven.

Voorts gaat het hier over een beginsel als zodanig, afgezien van de praktische dergenen, die het aanhangen en los van kerkelijke partijgroeperingen.

En dan, voor jonge mensen in de periode van zoeken en vragen gaat er van het ethisch beginsel nog vaak een wondere bekoring uit.

De laatste jaren hebben bovendien hier en daar getoond tot hoe groote krachtontwikkeling dit zogenoemd uitstervend beginsel nog in staat is.

Trouwens, reeds in 1860 meende Dr. Sepp in zijn Proeve eener pragmatische geschiedenis der Theologie in Nederland, dat hij de doodsklok over de Ethische richting kon luiden.

Hij hield zelfs een grafrede en zeide: „Rustte zij in vrede. Van den beginne aan heeft haar iets flauws aangekleefd, en heeft zij thetisch niet veel gedaan en nagelaten”.

Dit leek wel op Allard Pierson, die de geheele Dogmatiek doodverklarde in zijn Gidsartikel: Ter uitvaart.

Beide begrafenisondernemers hadden iets te vroeg aangebeeld. De patiënten waren nog niet overleden.

Stelt men daartegenover hoe sterke vitaliteit aan het Calvinisme wordt toegeschreven dan zou men er bijna overmoedig bij worden, en de elenctiek gaan verwaarlozen.

Te meer waar zelfs tegenstanders er op wijzen hoezeer de gereformeerde religie past bij de mentaliteit van het Nederlandsche volk.

Schreef niet de N. Rott. Courant in haar Ochtendblad van 15 Dec. '21: „Wie het hedendaagsch Calvinisme aanschouwt in de monumentale werken van Kuyper en Bavinck, hervindt den eerbied voor een brok nationale cultuur, dat in ongebroken kracht de traditie der zeventiende-eeuwse kopstukken bestendigt. De Nederlandsche volksziel vindt in de uiterlijke stelselmatigheid en in de innerlijke soepelheid van het op oud-Hollandschen bodem gewonnen Calvinisme nog altijd niet te verwaarlozen voorwaarden voor haar ontwikkeling”.

En naar aanleiding van Prof. Anema's geschrift: „Onze tijd en onze roeping”, verklaarde diezelfde N. Rott. Courant (het kwam toen natuurlijk niet van „gereformeerde zijde”!): „Dit nobel en eerlijk betoog is gesproken uit denzelfden geest, die de frissche, stijlvolle kerkgebouwen schept, die op de Gereformeerde volksgroep te midden van velerlei slappe recht- en vrijzinnigheid het karakter van gaafheid en klaarheid en het stempel van het waarlijk modern strevende leven drukt”.

Juist in dergelijke getuigenissen zie ik de noodzakelijkheid, dat wij ons opnieuw oriënteren.

Lof moet waakzaam maken.

Trouwens, deze oplossing van het probleem: „ethisch of gereformeerd”? zou al een zeer goedkoopje zijn!

F. C. M.

UIT DE SCHRIFT.

Christus of Asclepius.

Ik weet twee werken en waar zij woont, namelijk, daar de troon des Satans is; en gij houdt mijnen naam en hebt mijn geloof niet verloochend. Openb. 21³.

Pergamus was in de dagen van het Nieuwe Testament een stad van 10.000 „burgers”. Naar schatting woonden er dus ongeveer 120.000 menschen. Het was de oude Attalidenstad; als hoofdstad van Mysië hadden de Attaliden (284—133 v. Chr.) haar tot residentie verheven en hun glans aan het stadsleven gegeven. Koning Attalus had er een bibliotheek gesticht, die zeer beroemd was; ons woord „perikament” herinnert nog aan den naam Pergamus.

Toen de Romeinen in 129 voor Chr. de stad in bezit namen, bleef ze haar room handhaven. De Grieksche cultuur had haar stempel op Pergamus' leven gedrukt, en verscheiden prachtige tempels verkondigden er den lof der goden van Griekenland.

* * *

In Pergamus nu kent Johannes een gemeente.

Aan haar adres moet hij een brief richten.

Want de christenen daar hebben het zwaar te verantwoorden.

In Pergamus toch ziet Jezus Christus den troon des Satans, en die Satan heeft daar geen tabernakel gebouwd, maar een tempel en hij is er niet voor 'n oogenblik, maar wonen doet hij daar (21³).

Waarom Christus zoo scherp over Pergamus spreekt?

Ongetwijfeld zinspeelt de brief op den in deze stad door de heidensche bevolking geöfenden eeredienst van Asclepius.

Wie is Asclepius?

Asclepius is gemakkelijk te herkennen aan ons woord „aesculaap”. Met dien naam duiden wij iemand aan, die genezen kan, die tegen ziekte raad schaft.

En dat is ongeveer ook van den heidenschen god Asclepius de groote room. Asclepius was de genezer van ziekte en ongeval. Ver buiten de grenzen van Klein-Azië werd hij vereerd; en Pergamus bleef in dien eeredienst niet achter. Het heilgdom van Asclepius werd te Pergamus door zeer velen bezocht. En de vergelijking is eens getrokken tusschen Pergamus en Lourdes, de stad, die nu nog duizenden Roomsche bedevaartgangers lokt naar de grot, waar Maria van ziekten en kwalen heet te genezen, en waarover tegenwoordig weer druk geschreven wordt. Pergamus is eens door iemand genoemd het „antieke Lourdes”.

Er was daar in de stad dan ook een akropolis met een groot altaar, waarop voorstellingen waren aangebracht van titanen, wier lichaam eindigde niet in heenen, maar in twee groote slangen.

Die slang nu was voor Joden en Christenen beide het zinnebeeld van Satan. En zoo komt al wat dichter naar ons toe de scherpe kritiek op Pergamus, die in den naam „troon des Satans” opgesloten ligt.

Wat nu juist in Pergamus de Asclepius-cultus een hoogepunt bereikte, is te begrijpen: de stad had den

naam, dat beroemde geneesheeren onder haar burgers geweest waren; vooral Galenus is bekend.

* * *

Deze afgodische vereering van Asclepius nu bracht de christenen van Pergamus telkens weer, zonder dat zij dat wilden, in een pijnlijk conflict. Aan Asclepius werden meer dan eens schitterende feesten gewijd. En dan kwam vanzelf naar voren de antithese tusschen Asclepius en Jezus Christus.

Het schijnt, dat deze antithese tusschen Christus en Asclepius van de zijde van het heidendom bewust gezocht en verscherpt werd.

Reeds de naam werkte daartoe mee; Asclepius droeg den naam „Soter”; en dat is dezelfde naam, die door de christenen aan hun Heere gegeven werd; „Soter” beteekent immers: heiland, redder?

En dan dat symbool: de slang! Wat voor de christenen het zinnebeeld van den satan was, op wien zelfs de naam van de slang werd overgedragen (2⁹, 20²), dat was op Pergamus' heilige feesten het attribut van Asclepius, dien men knielend had te vereeren.

Nog eens, dit was geen spel van toeval. Maar het was volle ernst. In Pergamus zat wel degelijk de bedoeling voor, Asclepius te stellen boven Christus, mag men althans de berichten der kerkvaders gelooven. Gelijk de Christenen alles opsichten voor hun Soter, hun Heiland, zoo werd te Pergamus Asclepius als de groote Soter, de universele Heiland, verheerlijkt. Hij „verdrong alle andere goden”.

Al verder ging dan ook straks de parallel tusschen Christus en Asclepius. Evenals Hermes een zoon heette van Zeus, den oppersten God der Grieken, en daarbij een tegenstelling opkwam tusschen hem en den Christus, als Logos, als het „Woord” van God (vgl. Joh. 1⁹) zoo werd ook de vergelijking tusschen Christus, den Zoon van God, en Asclepius, als godenzoon, nog scherper naar voren gebracht.

Daarvoor was ze dan ook sprekend genoeg.

De beelden, die van Christus voor en na vervaardigd zijn, vertoonen met die van Asclepius verscheidene punten van overeenkomst.

En de verhalen, de wonderverhalen, die van Asclepius de ronde deden, brachten het hunne bij. Waarin was Asclepius eigenlijk minder dan Christus? Christus had genezingen verricht, die de wereld hadden doen verstomd staan. Maar Asclepius van Pergamus dan? De vereering van dezen god helpt tegen de pest. Zijn wonderbare genezingen zijn niet te tellen; en terwijl Jezus Christus zijn evangelisten heeft, die met papier en inkt zijn wonderen aan het nageslacht overdragen, daar heeft Asclepius zijn vereerders, die zijn merkwaardige genezingswonderen in steen beelden: de opschriften, die ons nog uit Epidaurus bekend zijn, spreken duidelijk. Een van die inscripties, te Epidaurus later ontdekt, spreekt zelfs van de parousie van den Heiland-God Asclepius. En als men weet, dat juist voor de christenen de parousie van hun Heiland, zijn glorie-rijke verschijning, om te oordeelen en te richten, de groote vertroosting was in het lijden, dan wordt het conflict Asclepius-Christus wel scherper dan ooit.

Voeg daar nog bij, dat ook van Asclepius verteld werd, dat hij ten hemel was geëst, en ... de „concurrentie-strijd” van Asclepius tegen Christusdienst ligt voor u in alle scherpte. Al is nog niet volkomen duidelijk, hoeveel elementen uit den Asclepiusdienst van later ook reeds ten tijde van Johannes te Pergamus ingedrongen waren, toch is wel zooveel duidelijk, dat voor de christenen van dien tijd Asclepius de grootste aanstoot was. Ja, zoo diep werd door de christenen de smadelijke concurrentie van Asclepiusdienst met Christusvereering gevoeld, dat later christelijke beeldhouwers uit Rome in de steengroeven van Pannonië wel Victorien en Cupido's (heidensche afgoden), ja zelfs den zonnegod op den wagen gebeeld hebben, doch steeds weigerden een beeld van Asclepius te maken.

* * *

Zoo stonden daar in Pergamus twee redders; twee heilanden, tegenover elkander.

Christus of Asclepius?

't Is de strijd over het zwaartepunt, het accent in het leven. De een neemt zonde weg, de ander ziekte. De een verlost van eeuwigen, de ander van tijdelijken nood. Wat is beter: Golgotha, waar men het paradijs op de lange baan schuift, of de Acropolis van Pergamus, waar Asclepius' altaar staat en waar men het paradijs vandaag gaat veroveren? Zal men het zwaartepunt verleggen van het kruis naar Asclepius' tempel, van zonde naar ziekte, van genade naar gezondheid, van ziel naar lichaam, van geest naar stof, van Woord naar brood, van den hemel naar de aarde, van recht op het leven naar kracht in het leven, van rechtvaardigmaking naar heerlijkmaking, van paradijs Gods naar heilzaamheid der menschen?

Nietwaar, die vragen zijn nog vragen van den dag. En gelijk de christenen van Pergamus in conflict kwamen met de Asclepius-optochten op Asclepius-dag, zoo komt nog menig christen-werkman in botsing met de menschen, die op Jezus Christus tegen hebben, dat hij geen aesculaap, geen tovenaars, geen weeldebezorger is; Christus, die, als uw kinderen de tuberculose krijgen, u laat prediken, dat er een hemel is, straks, wel te verstaan, waar niemand meer zeggen zal: ik ben ziek (Jesaja 33²⁴).

Maar de christenen van Pergamus hebben dan toch wel geweten, wien ze te kiezen hadden. Wat baatte hun Asclepius? Achter ziekte ligt zonde; op den bodem aller plagen ligt der wereld zondenlast.

En daarom blijft de christen wel mensch; ook hij ziet met verlangen uit naar die stad, waar het „water des levens” (21⁶) ook voor het lichamenlijk leven zijn verjongende kracht hebben zal, en waar geen dood, geen rouw, geen gekrijt, geen moeite meer zal zijn (21³). Ja, zijn begeerte naar fysieke kracht en levensharmonie is sterker dan die van den aanbieder van Asclepius. Ziet hij niet uit met sterk verlangen naar het „geboonte des levens”¹⁾, dat eenmaal het verlies van den „boom des levens” uit het verloren paradijs herstellen zal? (22³). Evenals de mensch den levensboom in het verleden van den eersten hof ook lichamenlijk kon genieten, zoo zal ook in de verwachting van de „wedergeboorte aller dingen” voor den christen, die de Openbaring van Johannes las, het geboonte des levens een klank zijn geweest van veel rijker belofte, juist voor het lichaam, dan ooit de Asclepius-dienaar heeft gegrepen.

Maar — de levensboom vraagt toch eerst om den doodsboom. Pergamus' christenen hebben het groene hout van het geboonte des levens niet willen aanvaarden zonder het dorre hout van het kruis — het kruis van Golgotha.

En daarin worden zij sociale profeten.

En zoo hebben zij dit hun sociale grondbeginsel beleefd in eenvoudigheid.

Want „Christus of Asclepius”, ... dat is meer dan een contrast op papier geweest.

Als Paulus (2 Cor. 12⁹) spreekt over zijn lichamenlijk lijden, dan zegt hij, dat hij daarvoor driemaal „den Heere” heeft geboden. En met dien naam „Heere” bedoelt hij hier niet God als zoodanig, maar Christus Jezus, dien hij met lichaam en ziel toebehoort. En gelijk Paulus in zijn lijden tot Christus bidt, zoo roept 'n man uit Klein-Azië, M. Julius Apellas, tot zijn Heer Asclepius. Tweeërlei Soter ... tweeërlei Heiland. En beiden worden betrokken in lichamenlijken nood. Maar, zoo vraagt iemand terecht²⁾, maar ... wat is meer, wien heeft zijn Heiland het meeste gegeven?

Lant de historie spreken.

De man, die Heiland Asclepius vraagt om genezing, moet er een flink honorarium voor afstaan aan zijn Heer Asclepius, en bovendien wordt hij door zijn Heiland Asclepius verplicht, naar hij zelf bericht, de wonderbare genezing in marmer te beelten voor de navolgende geslachten.

Maar de zwakke Paulus krijgt ten antwoord: „mijne genade is u genoeg, want mijn kracht wordt in zwakteheid volbracht”. Dat is alles. Omdat die genade alles is. Alles — om niet. En als Paulus van die ervaring uit zieke dagen vertelt in een brief aan arme handwerkslui van Corinthe, dan kan hij niet weten, dat die brief de eeuwen trotseeren zal.

Maar, zoo is dan ook de kracht van het christendom en van zijn sociale prediking in „zwakteheid volbracht”. De dienaren van Asclepius hebben met veel gerucht den lof bezongen van hun geneeskrachtigen god; maar als zijn wonderen zich terugtrekken, is het vuur der hoop op hem gebluscht. Doch als Paulus van zijn Heiland ook voor het lichaam zijn nooddrift verwacht, dan is de intrekking van de wonderen, die voor oogen zijn, hem geen verhindering om verder te gaan; de krachten der toekomstige eeuw worden immers in zwakteheid volbracht?

Asclepius of Christus.

Tweeërlei Heiland.

Tweeërlei vrijheid.

Tweeërlei losprijs.

Van Asclepius werd gezegd, dat hij met zijn „losprijs” slaven vrijkocht uit dienstbaarheid. Maar die slavernij was slechts uiterlijk. En die vrijheid was slechts lichamenlijk. En die losprijs ... werd eigenlijk onder vroom priesterbedrog door de vrijgelatenen zelf betaald met hun zuur verdiende denaren, die in Asclepius' tempel achterbleven in priesterhanden.

Ook van Christus wordt gezegd, dat hij met zijn „losprijs” slaven vrijkocht uit dienstbaarheid. Die „losprijs” heet in de taal van het Nieuwe Testament precies zoo als de prijs, waarmee Asclepius zijn dienaren heette vrij te maken. Maar de slavernij, waaruit Christus verlost, is allereerst geestelijk. En de door hem geschonken vrijheid is verlossing uit de tyrannie der zonde. En de losprijs zelf is geheel door hem betaald, zonder eenig toedoen van de verlostten zelf. Die prijs is niet het goud of zilver of zelfs maar koper van de slaven, maar het bloed van hun Heiland en Heer³⁾.

Dat is een sociaal gegeven van eeuwige beteekenis.

En in de Openbaring klinkt het na: gij hebt, o Soter, o Heiland, ons gekocht, gekocht, gekocht, met uw bloed (5⁹, vgl. 14¹).

Dat is de zaligheid, ook voor het lichaam — om niet.

En zoozeer is dit motief voor het sociale leven door de christenen der eerste eeuw binnen de sfeer van het dagelijksch leven gebracht, dat er heeren van slaven geweest zijn, die in naam van het christendom, in naam van den grooten losprijs, dien Christus voor de vrijheid van hun ziel gegeven had, aan hun slaven de vrijheid van het lichaam hebben geschonken.

Zoover heeft Asclepius de harten tot sociale liefde niet kunnen bewegen.

Wie in Asclepius' tempel alleen het heden zoekt, verliest zoowel het heden als de toekomst.

Maar wie achter Christus aankomt en zijn kruis draagt, die wint de toekomst en het heden daarbij.

¹⁾ Zoo is de juiste vertaling van 22³.

²⁾ Deussmann, Licht vom Osten, 1923, S. 261/2.

³⁾ Deussmann, 280.

Asclepius-lezen dan den tijd v

Ziekte v-tijdelijke na-eeuwigen r

Dat laats

Gelijk Pe-schen dies

staat voora

Want de tre

mus gebou